

Utrikesutskottets betänkande

1984/85:3

om verksamheten inom Europarådet m. m.

Skrivelserna

Med redogörelse 1984/85:8, daterad den 18 oktober 1984, har den svenska delegationen vid Europarådets parlamentariska församling överlämnat berättelse rörande församlingsmötena under tiden april 1983 – februari 1984 (35:e sessionen).

Med skrivelse 1984/85:68, daterad den 1 november 1984, har regeringen överlämnat redogörelse för verksamheten inom Europarådets ministerkommitté under 1983.

Motionen

I motion 1983/84:1668 av Ingrid Sundberg (m), som behandlas i detta sammanhang, yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av ökade insatser för att förstärka kultursamarbetet mellan Europarådet och EG,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om angelägenheten av nära, omfattande och varaktiga kulturella förbindelser med EG.

Bakgrund till skrivelserna

Församlingens 35:e session har på sedvanligt sätt varit uppdelad i tre delar, vilka ägt rum vid Europarådets säte i Strasbourg. En s. k. minisession hölls i Luxemburg den 29 juni–2 juli 1983. Formellt utgjordes detta möte av ett sammanträde med det ständiga utskottet, som agerade på den parlamentariska församlingens vägnar.

Vad gäller de politiska frågorna har Turkietfrågan dominerat församlingens arbete under dess 35:e session. Församlingens debatter och ställningstagande har dels gällt läget i Turkiet, dels frågan om godkännande av fullmakterna för den turkiska delegation som utnämndes efter parlamentsvalet i Turkiet i november 1983. Församlingen har uttalat sig kritiskt till det rådande läget i Turkiet vad gäller respekten för de mänskliga rättigheterna. Godkännande av de fullmakter som presenterades för församlingen vid januarimötet visade sig vara en kontroversiell fråga och ledde inte till något ställningstagande under den 35:e sessionen. I enlighet med procedurreglerna intog dock de turkiska delegaterna tills vidare sina platser i församlingen och dess utskott.

Cypernfrågan har under den aktuella perioden fått en något mer undanskynd behandling. Ständiga utskottet diskuterade dock läget i Cypern i november 1983 efter den ensidiga förklaringen om en turkcypriotisk stat omfattande norra delen av ön. Ständiga utskottet verkade i det sammanhanget för att ministerkommittén skulle ta ett nytt initiativ, syftande till en reaktivering av de interkommunala samtalen mellan de två befolkningsgrupperna på Cypern.

Vad gäller övriga politiska frågor med europeisk anknytning har spørgsmålet om europeiskt samarbete under 1980-talet kommit att få en alltmer framträdande plats i församlingens arbete. Detta frågekomplex berör bl. a. Europarådets förhållande till EG. Vidare har ESK-processen berörts under den 35:e sessionen. Stockholmskonferensen har i det sammanhanget betraktats som ett viktigt led i denna process; den tyska minoritetens situation i Sovjetunionen har under den gångna sessionen diskuterats.

Beträffande politiska frågor rörande den internationella utvecklingen i stort har församlingen under den 35:e sessionen haft en debatt om Mellersta Östern och i en rekommendation till ministerkommittén formulerat sina synpunkter på de olika aspekterna av konflikterna i denna region.

Församlingen har också under den 35:e sessionen diskuterat öst-västförbindelserna utan att kunna enas om någon resolution eller rekommendation.

Församlingens arbete har i övrigt berört alla de områden som täcks av dess fjorton utskott. Bland de ekonomiska frågorna må nämnas arbetslösheten och sysselsättningen i Europa samt läget för stålindustrin i Europa. Vad gäller de juridiska frågorna har församlingen behandlat hur proceduren rörande bevakning och behandling av frågor rörande mänskliga rättigheter kan förbättras. Sociala frågor, kultur- och utbildningsfrågor, befolknings- och flyktingfrågor samt miljöfrågor är andra frågor som behandlats av församlingen under den aktuella tidsperioden.

Ministerkommittén har under 1983 hållit två möten och ställföreträdarna samlats tio gånger. På ministerkommitténs dagordning har, liksom på församlingens, stått frågan om öst-västrelationerna, huvudsakligen ägnad åt ESK, och situationen i Turkiet. Utvecklingen i Cypern har också särskilt behandlats av ministerkommittén.

Fem fackministerkonferenser arrangerades under 1983: en arbetsministerkonferens i Paris, en utbildningsministerkonferens i Dublin, en planministerkonferens i Torremolinos, en familjeministerkonferens i Köpenhamn samt en migratonsministerkonferens i Rom.

Under ministerkommittén har verksamheten bedrivits i skilda kommittéer och expertgrupper, rörande mänskliga rättigheter, sociala frågor, arbetsmarknadsfrågor, utbildning, kultur och idrott, ungdomsfrågor, hälsovård, miljöfrågor, regionala planeringsfrågor, kommunala frågor samt rättsfrågor.

Vad gäller arbetet rörande mänskliga rättigheter har man inom en expertkommitté fortsatt att söka identifiera vissa ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter som skulle lämpa sig för införande i ett tilläggsprotokoll

till den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna. På det sociala området kan noteras att en konvention om migrerande arbetstagares rättsställning trätt i kraft under året. *Beträffande invandrarfrågor i övrigt* har man bl. a. diskuterat problemet om dubbelt medborgarskap, handikappade invandrares situation och relationen mellan invandrare och myndigheter. På det rättsliga området kan nämnas att man inom massmediakommittén lagt fram ett förslag om reklam i TV. Man har vidare diskuterat frågor rörande upphovsrätt m. m. i samband med överföring av främmande TV-program via satellit och kabel och behandlat frågor om industriellt samarbete inom massmediaområdet och om skydd av individens rättigheter.

Europarådets arbete efter februari 1984

Den 35:e sessionen avslutades i februari i år. Vid församlingens möte i maj 1984 godkändes fullmakterna för en turkisk delegation. Beslutet var inte enhälligt utan fattades efter omröstning. Av församlingens ledamöter röstade 91 för ett godkännande, 50 emot, medan 10 avstod från att rösta.

En talesman för den socialistiska gruppen hävdade att fullmakterna borde underkännas, eftersom det parlament som utfärdat dem ej var representativt. Härtill kom att mänskliga rättigheter inte respekterades i Turkiet.

Den konservativa gruppens talesman däremot uttalade sig till förmån för godkännande av fullmakterna. Huvudargumentet var att såväl Spanien som Portugal på sin tid hade accepterats som medlemmar i Europarådet, trots att dessa länders demokratier vid resp. tidpunkter för medlemsansökan ej varit fullödiga.

Den liberala gruppen stödde likaledes genom sin talesman godkännande av fullmakterna. Man reserverade sig dock för framtida ställningstaganden i fullmaktsfrågan beroende på om den demokratiska utvecklingen i Turkiet gick i rätt riktning.

Församlingen diskuterade också vid majmötet i år läget i Turkiet. Skiljelinjen gick såsom tidigare mellan konservativa och socialdemokratiska ledamöter. De förra pekade på den stabilisering som ägt rum i Turkiet senaste tiden och jämförde det nuvarande läget med förhållandena vid tidpunkten för det militära maktövertagandet 1980. De senare underströk att Turkiet f. n. inte uppfyllde Europarådets krav på demokrati och betecknade det rådande läget som otillfredsställande.

I den resolution som församlingen antog uppmanas de turkiska myndigheterna att fortsätta den demokratiska normaliseringsprocessen och att upphäva undantagstillståndet i hela landet, proklamera en allmän amnesti, genomföra yttrandefrihet och möjlighet för fackföreningar att verka. Vidare uppmanas de att respektera de mänskliga rättigheterna bl. a. genom att se till att tortyr ej förekommer. Politiska och juridiska utskotten fick i uppdrag att följa utvecklingen av situationen i Turkiet och rapportera tillbaka senast vid början av församlingens 37:e möte, dvs. i maj 1985.

De fullmakter som Cypern presenterat i början av 35:e sessionen kom sedermera att godkännas vid den 36:e sessionens första möte i maj i år utan större debatt. Beslutet innebar att församlingen godkände fullmakterna för det av Cyperns parlament utsedda grekcypriotiska ombudet jämte en suppleant.

Diskussion om öst-västrelationerna som ej slutförts under 35:e sessionen fick en framträdande plats vid ständiga utskottets sammanträde i Oslo i juni (den s. k. minisessionen). En resolution antogs med stor majoritet, ehuru den kritiserades av flera företrädare för den socialistiska gruppen för att vara alltför ensidig och i avsaknad av balans när det gällde att fördela skulden mellan Förenta staterna och Sovjetunionen för det rådande internationella läget. Ett ändringsförslag som syftade att påvisa Förenta staternas negativa inflytande på utvecklingen i Centralamerika avvisades av det ständiga utskottets majoritet.

Från brittiskt konservativt håll riktades ett angrepp mot Sverige för undfallenhet gentemot Sovjetunionen i frågor som berör kränkningar av svenskt territorialvatten. Angreppet besvarades från svensk sida av en representant för socialdemokraterna.

Församlingen har också sedan den 35:e sessionen avslutades följt upp frågan om europeiskt samarbete under 1980-talet. En omfattande debatt hölls i oktober i år. Församlingen uttalade i detta sammanhang sin oro över en ökande klyfta mellan EG och de övriga europeiska demokratier som ej är medlemmar av EG. Församlingen underströk nu mer än tidigare Europarådets roll i det europeiska samarbetet samtidigt som man sade sig vara väl medveten om den roll som spelas av EG. Församlingen uttryckte dock önskvärdheten av att förbättra kontakterna med EG för att uppnå en slags arbetsfördelning mellan de båda organisationerna. Församlingen utvecklade vidare sin tanke att tillsätta en grupp av framstående statsmän och presenterade en lista över dessa. Den föreslagna gruppen skulle ledas av Emilio Colombo, f. d. italiensk premiär- och utrikesminister, och omfatta åtta personer från åtta länder. Av icke-EG-länder skulle Spanien representeras av José-Maria de Areilza, f. d. utrikesminister och församlingspresident i Europarådet, Norge av Knut Frydenlund, f. d. utrikesminister och nuvarande stortingsledamot, samt Österrike av Alois Mock, ordförande i den internationella demokratiska unionen.

Ministerkommittén kommer under den närmaste tiden att ta ställning till en rapport från en arbetsgrupp om Europarådets roll för europeisk enhet. Rapporten innehåller bl. a. förslag om att stärka den politiska dialogen mellan Europarådets medlemsländer och förbättra relationerna mellan Europarådet och EG.

En annan arbetsgrupp under ministerkommittén, som letts av Sveriges ständige representant vid organisationen Bertil Arvidson, har framlagt en rapport om Europarådets arbetsmetoder. I rapporten har lagts fram en rad konkreta förslag som syftar till att effektivisera ministerkommitténs arbete

liksom dess samarbete med församlingen. Ministerkommittén väntas inom kort också ta ställning till dessa förslag.

Sedan den 35:e sessionen avslutades har Europarådet valt en ny generalsekreterare, f. d. spanske utrikesministern och parlamentsledamoten Marcelino Oreja Aguirre, vilken tillträdde sitt ämbete den 1 oktober i år.

Bakgrund till motion 1983/84:1668

Inom Europarådets ministerkommitté utgör kulturstyrelsen (CDCC) det samordnande organet för frågor inom kultur- och utbildningsområdet. Inom församlingen bereds dessa frågor av kulturutskottet. Framför allt sekretariatet har uttalat stor oro över att Gemenskapen numera också alltmer sysslar med kulturfrågor. Tydligast har detta formulerats av förutvarande generalsekreterare Karasek inför ministerkommittén och församlingen såväl 1982 som 1983.

Från svensk sida har man inom ministerkommittén sagt att Europarådet bör vara det främsta europeiska organet för kultursamarbete, en uppfattning som återspeglats i gemensamma kommunikéer, vilka utfärdats av ministerkommittén.

Vad gäller EG kan först konstateras att ingenting stadgas i Romfördraget om vare sig kultur eller utbildning. Engagemanget rörande kulturfrågorna är relativt nytt och skiftar mellan EG:s olika organ. Europaparlamentet förefaller vara det organ som i störst utsträckning behandlar kulturfrågor. Inom Kommissionen är man mer försiktig. Genom att ta fasta på de fundamentala målen för Gemenskapens arbete om fri rörlighet av arbetskraft, varor och tjänster har Kommissionen kunnat hävda att detta även gäller Gemenskapens kulturarbetare. Kulturfrågorna har därmed kommit in i EG bakvägen genom att koncentreras på kulturarbetarnas problem. Inom Gemenskapens högsta beslutande organ, Ministerrådet, behandlas kulturfrågor endast undantagsvis. I själva verket är frågan huruvida EG skall ägna sig åt kulturfrågor kontroversiell bland Gemenskapens medlemsländer.

I sammanhanget är också värt att notera att Gemenskapens kulturministrar sedan drygt ett år träffas regelbundet och uttalar sig om Gemenskapens kulturella målsättningar. Även andra högnivåmöten med deltagande av representanter för de tio har uttalat sig till förmån för kultursamarbetet inom EG, t. ex. vid det s. k. Europeiska rådets möte i Stuttgart i juni 1983 och vid stats- och regeringschefsmötet i Fontainebleau i juni 1984.

Utskottet

Utskottet som tagit del av svenska Europarådsdelegationens och regeringens berättelser och i övrigt beaktat den redovisade bakgrunden konstaterar med tillfredsställelse att Europarådet behandlat en rad frågor av central politisk, ekonomisk, social, kulturell och rättslig betydelse.

Vad gäller situationen i Turkiet finner utskottet det angeläget att Europarådet även framgent noga följer utvecklingen av landets återgång till fullt demokratiskt styre liksom läget rörande de mänskliga rättigheterna.

Utskottet välkomnar de ansträngningar som görs inom Europarådet för att förbättra arbetsmetoderna. Utskottet vill här särskilt framhålla vikten av att de förslag som presenterats snarast slutbehandlas. Utskottet finner i anslutning härtill det angeläget att Europarådet ägnar uppmärksamhet åt att koncentrera sin verksamhet till europeiska frågor av gemensamt intresse. Arbetet till skydd för de mänskliga rättigheterna bör även framdeles ges hög prioritet.

Arbetet inom Europarådet vad gäller europeiskt samarbete under 1980-talet bör särskilt inriktas på att etablera samarbete med EG på ett sådant sätt att onödigt dubbelarbete undviks och Europarådets självständiga roll hävdas. Av de medlemsländer av Europarådet som också är medlemmar av EG bör kunna förväntas bättre koordinering i resp. huvudstäder mellan Europaråds- och EG-frågor.

Europarådets möjligheter till samarbete med östeuropeiska stater bör särskilt beaktas vad gäller kontakter med icke-medlemsländer.

I yrkande 1 i motion 1668 begärs ökade insatser för att förstärka kultursamarbetet mellan Europarådet och EG.

Med sina 21 medlemsländer utgör Europarådet den större kretsen av europeiska demokratier och har därmed särskilda förutsättningar att främja och genomföra ett europeiskt kultursamarbete. Detta samarbete bör därför enligt utskottets mening koncentreras till Europarådet. Det är dock enligt utskottets mening angeläget att ministerkommittén och den parlamentariska församlingen inom ramen för det pågående arbetet i Europarådet ägnar ökad uppmärksamhet åt att bättre prioritera aktiviteterna inom kulturområdet. Härtill synes det önskvärt att man i ett ömsesidigt kontakt- och informationsutbyte med Gemenskapen söker hävda respekt för Europarådets arbete och förvisning om att dubbelarbete undviks. Med hänvisning till vad sålunda anförts avstyrker utskottet yrkande 1 i motion 1668.

Vad gäller yrkande 2 i motion 1668 om angelägenheten av nära, omfattande och varaktiga kulturella förbindelser mellan Sverige och EG konstaterar utskottet att frågan huruvida Gemenskapen skall ägna sig åt kulturella frågor är kontroversiell och att flera av Gemenskapens medlemsländer motsatt sig detta. Mot denna bakgrund förefaller det mindre lämpligt att Sverige söker ökade kontakter med EG på detta område. Enligt utskottets mening är Europarådet den naturliga europeiska samsamarbetsorganisation med vilken Sverige bör befästa och vidareutveckla kontakterna på kulturområdet.

Det är dock önskvärt att den svenska delegationen vid EG liksom hittills nära följer och rapporterar om den diskussion som förs inom EG rörande kulturfrågorna.

Med hänvisning härtill avstyrker utskottet yrkande 2 i motion 1668.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. att riksdagen lägger redogörelse 1984/85:8 från den svenska delegationen vid Europarådets parlamentariska (rådgivande) församling rörande församlingsmötena under tiden april 1983 – februari 1984 jämte regeringens skrivelse 1984/85:68 med redogörelse för verksamheten inom Europarådets ministerkommitté under 1983 till handlingarna med gillande av vad utskottet anfört,
2. att riksdagen avslår motion 1983/84:1668.

Stockholm den 15 november 1984

På utrikesutskottets vägnar

STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Stig Alemyr (s), Sture Korpås (c), Sture Palm (s), Margaretha af Ugglas (m), Jan Bergqvist (s), Sten Sture Paterson (m), Ivar Virgin (m), Rune Ångström (fp), Bertil Måbrink (vpk), Nils T. Svensson (s), Pär Granstedt (c), Åke Gustavsson (s), Inger Koch (m), Gunnar Ström (s) och Karin Wegeståhl (s).

